

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

НАЦИОНАЛНА АГЕНЦИЈА
ЗА ЕВРОПСКИ ОБРАЗОВНИ
ПРОГРАМИ И МОБИЛНОСТ

**СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТ ЗА ДЪЛГОСРОЧНО СТРАТЕГИЧЕСКО
ТРАНСНАЦИОНАЛНО ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ НПО И ОБРАЗОВАТЕЛНИ
ИНСТИТУЦИИ ЗА РЕШАВАНЕ НА ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПРЕД
СОЦИАЛНОТО ВКЛЮЧВАНЕ И РАННОТО ОТПАДАНЕ ОТ УЧИЛИЩЕ НА
УЧЕНИЦИТЕ ОТ РОМСКИ ПРОИЗХОД В РЕГИОНИТЕ КОЧАНИ, СЛИВЕН И
ЛАРИСА**

The European Commission support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ГЛАВА I - Актуално състояние на образователния сектор на трите участващи общини.....	3
1.1. Преглед на образователната система в Кочани, Северна Македония	3
1.1.1. Образователната система в Северна Македония.....	3
1.1.2. Образователна система в област Кочани.....	4
1.2. Преглед на образователната система в Сливен, България	6
1.2.1. Образователна система в България.....	6
1.2.2. Образователна система в област Сливен	7
1.3. Преглед на образователната система в Лариса, Гърция.....	11
1.3.1 Образователна система в Гърция	11
1.3.2. Образование в Тирнавос.....	12
2. ГЛАВА II – Потенциал за сътрудничество между образователните институции и граждански организации и подкрепа от местните власти по проблемите на преждевременното напускане на училище.....	14
2.1. Добри практики сред образователните институции и граждански организации и подкрепа от страна на местните власти в Сливен (България) и техния потенциал за прилагане в образователния процес на целевите региони.....	15
2.2 Финансиране на дейностите	23
3. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ	24

1. ГЛАВА I - НАСТОЯЩО СЪСТОЯНИЕ В ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ СЕКТОР НА ТРИТЕ УЧАСТВАЩИ ОБЩИНИ

1.1. ПРЕГЛЕД НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА В КОЧАНИ, СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

1.1.1. Образователна система в Северна Македонија

Основното образование в Република Северна Македонија е задължително и продължава девет години. Организира се в три учебни периода, както следва: от първи до трети клас, от четвърти до шести клас и от седми до девети клас. Учениците се записват в първи клас, когато са навършили пет години и осем месеца.

Основното образование продължава девет години и е задължително и бесплатно за всички ученици (на възраст 6-14 години). В страната има 347 основни училища (около 1100, включително филиалите).

Нивото на грамотност е високо и възлиза на 98,8% при мъжете и 96,8% при жените (2015 г.). Брутният процент на покритие е 63%, а нетният процент е 91%. Тези цифри не включват ученици (предимно роми), които изобщо не са регистрирани в системата (без ЕГН), поради което текущото ниво на обхват за съответната възраст е по-малко.

Средното образование, което също е задължително и бесплатно, се разделя на четири вида: гимназиално, средно професионално образование, обучение по изкуства и обучение за ученици със специални образователни потребности. В края на тригодишното професионално образование учениците се явяват на последен изпит и нямат право да се записват във ВУЗ. Учениците, завършили четиригодишно професионално образование, могат да избират между финален изпит и държавен изпит в зависимост от това дали желаят да продължат образованието си или не, а учениците от гимназиалния етап задължително държавна или училищна матура.

От съществуващите 124 средни училища 108 са държавни, а останалите 16 са частни. От средните държавни училища, 23 са гимназии; 43 са професионални; 33 също предлагат гимназиално и професионално образование; 4 училища са за ученици със специални образователни потребности; 5 са училищата по изкуствата.

Освен Закона за основното образование на Република Северна Македонија, който обхваща всички основни аспекти на образователната система, има няколко други документа, свързани с образователната система, които се отнасят до конкретни области.

Като най-обща и важна е Националната стратегия за образованието от 2018-2025 г., където систематично планираме по-нататъшните стъпки за подобряване на образованието.

С процеса на децентрализация училищата се управляват от общините и всяка община разработва своя програма за подпомагане на образованието всяка година и тази програма се приема от общинския съвет.

Свързани с този проект дейности и цели са и „Стратегия за развитие на информационните компютърни технологии в Република Македонија 2015 – 2020 г.“ и „Стратегия за опазване на околната среда в рамките на образованието на Република Македонија“.

„Национална стратегия за учене през целия живот за 2014 – 2020 г. в Република Македонија“

Като потенциални слабости в учебните програми по STEM (наука, технологии, инженерство и математика) предмети, свързани с основната тема на този проект, е, че климатичните промени не са представени достатъчно и тяхното значение за благосъстоянието на хората не е подчертано достатъчно. Практически опит и изследвания също липсват.

1.1.2. Образователна система в района на Кочани

Кочани е град в източната част на Северна Македонија, има население от 38 092 души и е седалище на община Кочани. Градът се простира в северната част на долината Кочани, по бреговете на река Кочани, където тя напуска планинските склонове и тече през долината.

Етническата структура на населението е следната

- Македонци: 90,3%
- Роми: 5.0%
- Турци: 3.0%
- Власи: 0.5%
- Сърби: 0.2%
- Други: 1.0%

Като религиозна принадлежност по-голямата част от населението е православно 96%, мюсюлмани 3%, католици 0,3% и други 0,7%.

The European Commission support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

В община Кочани има шест основни училища, от които едно музикално и две средни училища.

Ситуацията в основните училища през учебната 2021/22 година е следната, показана в таблицата по-долу:

Основно училище	Брой ученици	Брой класове	Среден брой ученици в клас
ОУ “Крсте П. Мисирков”	209	19	11
ОУ “Св. Кирил и Методий”	955	48	20
ОУ “Раде Краговче”	504	30	17
ОУ “Малина Попиванова”	485	33	15
ОУ “Никола Карев”	480	37	13
ОБЩО	2633	167	16

As for the Secondary schools in Municipality of Kochani, the situation in the school year 2021/22 is as follows:

Средно училище	Брой ученици	Брой класове	Среден брой ученици в клас
СУ “Люпчо Сантов”	577	52	11
СУ “Гошо Викентиев”	640	35	18
ОБЩО	1217	87	14

От 5 август 2019 г. (Държавен вестник, бр. 161 на Република Северна Македония) има промени в националния Закон за образованието, които наблягат на включването на децата със специални нужди и системната работа с надарените и талантиви деца.

1.2. ПРЕГЛЕД НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА В СЛИВЕН, БЪЛГАРИЯ

1.2.1. Образователна система в България

Законът за предучилищното и училищното образование (в сила от 01.08.2016 г.) поставя правната основа на цялостната образователна система в страната и утвърждава правото на гражданите

непрекъснато да повишават своето образование и квалификация. Законът признава правото на образование на всички деца; гарантира равно третиране независимо от техния етнически или социален произход и местоживееене; осигурява условия и възможности за по-нататъшно развитие и постигане на високо ниво на знания в системата на образованието.

Българската образователна система традиционно е организирана в публичния сектор. Съществуват обаче редица частни училища на различни нива на обучение. Образованието в България се подпомага основно от държавата чрез Министерството на образованието и науката (МОН). Финансова автономия се дава на училищата чрез финансова децентрализация и така наречените „делегирани бюджети“. Финансовата децентрализация прехвърля права и задължения, които са свързани с съставянето и изпълнението на бюджет (делегирани бюджети). Училищата имат повече оперативни права по отношение на съставянето на бюджета и разходите и изпълняват свои собствени независими политики.

Възпитанието и обучението на децата започва в детските градини. Те могат да бъдат публични, общински или частни в зависимост от вида на бюджета им. Детските градини са за деца на възраст от 3 до 6 години (когато постъпват в първи клас). Предучилищните групи за деца от 5 и 6 години са задължителни и могат да се провеждат както в детска градина, така и в основно училище. Готовността за училище се оценява в края на етапа на предучилищното образование чрез сравняване на придобитите резултати от обучението с резултатите от обучението, описани в държавните стандарти. Лично портфолио се издава в края на предучилищния етап.

Училищното образование е безплатно в предучилищното, началното и средното ниво в публичния сектор. Задължително е за деца от 5 до 16 години (0-8 клас). Етапите на образование в България са:

- начален етап (1-4 клас включително);
- прогимназиален етап (5 – 7 клас включително)
- първи гимназиален етап (8 – 10 клас включително);
- втори гимназиален етап (10 – 12 клас включително).

Училищата в България са държавни, общински, частни и духовни, а според вида на обучението и преподаването – неспециализирани и специализирани. Според етапа или степента на образование неспециализираните училища са:

- начални (I - IV клас включително);
- основни (I - VII клас включително);
- средни (VIII - XII клас включително);
- обединени (I - X клас включително);

- профилирани гимназии/ професионални гимназии (I – XII включително).

Началното образование започва, когато детето навърши седем години, но не е необичайно родителите да смятат, че децата им могат да започнат първи клас на шестгодишна възраст. След завършване на четвърти клас учениците получават свидетелство за основно образование. За да получат свидетелство за основно образование, учениците могат да отидат в основно училище или да изберат да посещават средно училище.

В повечето училища учебната година започва на 15 септември и продължава до 15 или 30 юни. Всяка учебна година има два срока. Кандидатстването след седми клас става с оценката от НВО по български и математика. Учениците могат да избират от различни видове училища, всяко от които предлага различен профил (като математика и природни науки или чужди езици в профилираните гимназии) различни професии в професионалните гимназии.

1.2.2. Образователна система в област Сливен

Предучилищно образование

Предучилищното образование е насочено към определена възрастова група от населението – деца от 3 до 6 години. Реализира се в детските заведения, които съгласно действащото законодателство (Закона за предучилищното и училищното образование – 2015 г.) се определят като детски градини. Броят и капацитетът (брой места и брой групи) на детската градина се определя от броя на децата във възрастовата група от 3 до 6 години, както и от действащата нормативна уредба за минималния брой деца, с които се формира детска група. През учебната 2021/2022 година в област Сливен има общо 60 детски градини. Капацитетът на детските градини е съобразен с броя на обхванатите деца. По този начин има малко над 100 места на 100 деца. Средната заетост на 1 група в детската градина е в рамките на действащите норми. Тя варира от 20 до 23 деца в група през годините.

Местоположението на детските градини в област Сливен е както следва:

- В град Сливен – 14 детски градини;
- В селата от община Сливен – 14 детски градини;
- В община Котел – 6 детски градини;
- В община Твърдица – 6 детски градини;
- В община Нова Загора – 20 детски градини;

- Училищно образование

The European Commission support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Училищната образователна система е представена от два вида училища:

- **Общобразователни**

- **Професионални**

През учебната 2021/2022 година училищната мрежа в Област Сливен включва следните учебни заведения:

9 начални училища (1-ви – 4-ти клас)

41 Основни училища (1-ви – 7-ми клас)

9 Средни училища (СУ) (1-12 клас)

3 Профилирани гимназии

8 Професионални гимназии

1 Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование

2 Специални училища

1 Национално училище за фолклорни изкуства

1 Национална художествена гимназия

1 Училище при затвора

1 Спортно училище

Регионално управление на образованието – Сливен – областен орган, териториална структура на Министерството на образованието и науката, отговарящ за образованието в областта.

Регионално управление на образованието - Сливен е териториална администрация към министъра на образованието и науката за управление и контрол на системата на предучилищното и училищното образование. РУО - Сливен е юридическо лице и е второстепенен разпоредител с бюджетни кредити. Организацията на дейността се осъществява в съответствие с разпоредбите на ПУФРУО / Правилник за устройството и функциите на регионалните управления на образованието / и Правилата за вътрешния ред.

РУО - Сливен се управлява и представлява от Началник. Правата и задълженията на Началника са указани в чл. 3 на ПУФРУО.

Изпълнението на дейностите се осъществява от:

- Обща администрация - Отдел „Административно-правно, финансово-стопанско и информационно обслужване“. Функциите на отдела са указани в чл. 13 на ПУФРУО;

- Специализирана администрация - Отдел „Организационно-методическа дейност и контрол”.
Функциите на отдела са указани в чл. 14 на ПУФРУО;

Численост на персонала в РУО - Сливен - 21, в т.ч.: началник - 1.

Регионално управление на образованието - Сливен осъществява дейността си по утвърден от министъра на образованието и науката годишен план.

Мисия.

Регионално управление на образованието - Сливен създава условия за провеждане на държавната образователна политика на територията на област Сливен, като управлява и контролира системата на предучилищното и училищното образование на територията на областта.

Визия.

РУО - Сливен е активната страна при провеждането на държавната политика в средното образование и при координацията на областна и общински власти, училищната мрежа, бизнеса и гражданското общество за учене през целия живот и развитие на икономика, основана на знанието.

Основни приоритети в дейността на Регионално управление на образованието – Сливен:

1. Ефективна организация, методическа подкрепа и управление на образователната система в област Сливен за провеждане на държавната образователна политика в съответствие със Закона за предучилищното и училищното образование и Държавните образователни стандарти.
2. Дейности по прилагане на Механизма за сътрудничество на институциите за прием и включване на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст в образователната система; задържането им в училище; да провокира интереса на учениците към учене, непрекъснато да повишава уменията им и да повишава образователните им резултати;
3. Методическо подпомагане и контрол върху учебната дейност по български език за деца, чийто майчин език не е българският; както и за оgramотяване, овладяване на нормите на книжовния български език и повишаване нивото на функционална грамотност на учениците;
4. Подпомагане на практическата насоченост на обучението, дейности за придобиване на ключови компетенции и ориентация към резултати; използването на иновациите в образователния процес и активното споделяне на добри практики;
5. Подпомагане развитието на професионалното образование в съответствие с развитието на икономиката в региона и нуждите на бизнеса;

The European Commission support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

6. Дейности за провеждане на политика на приобщаващо образование и подкрепа за личностното развитие на всяко дете и ученик;
7. Подпомагане на инициативите и дейностите на образователните институции, свързани с активно партньорство с родителите за възпитание на децата и учениците в ценности и добродетели, нетърпимост към агресия и нетолерантност, зачитане на правата и спазване на правила и задължения.
8. Активно участие в национални и международни образователни проекти.

Институцията отговаря за образованието в района. Ранното напускане на училище е един от основните проблеми в училищата в област Сливен. Организира периодичен контрол по темата, експерти от Регионалното управление на образованието проверяват броя на посещаващите ученици, анализират ситуацията и търсят начини за справяне с ранното отпадане от училище.

1.3. ПРЕГЛЕД НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА В ЛАРИСА, ГЪРЦИЯ

1.3.1 Образователна система в Гърция

Единадесетгодишното начално образование в Гърция е задължително и безплатно за всички деца на възраст от четири до петнадесет години. Това се отнася за всички деца с постоянно пребиваване в Гърция, независимо от тяхното гражданство. На 4 години децата могат да посещават ясла (не е задължително), за да развият социалните си умения и да улеснят работещите родители със сутрешния си график.

Има три сегмента на началното образование. Задължително начално образование, провеждано в редовни начални училища. Също така се провежда в специални институции за ученици със затруднения в развитието (в някои случаи, когато се занимаваме с ученици със специални нужди, има училища, които са специално за тях, въпреки че те могат да посещават класове в редовни училища с подкрепата на учител. Не на последно място, музикалното обучение в началните музикални училища и началното обучение на възрастни, провеждано в редовни училища и специализирани институции. Началното музикално обучение се провежда и в някои редовни начални училища, гимназии и лицей, като отделна образователна програма.

Средно образование се предоставя на всеки, след завършване на основно образование, при равни условия и въз основа на индивидуалните способности, възможност за придобиване на знания и

компетентност, необходими за навлизане на пазара на труда и за продължаване на образованието във висши учебни заведения. Средното образование в Гърция е задължително.

Средното образование се предоставя от средни училища и други юридически лица и включва различни видове и форми на обучение, образование, квалификация и обучение, които се извършват в съответствие с разпоредбите на Закона за основното и средното училищно образование. Средните учебни заведения са средни училища с ученически общежития.

Видовете училища за средно образование са както следва:

- гимназии;
- училища по изкуствата;
- спортни гимназии;
- стандартни и експериментални гимназии;
- музикални училища;
- църковни гимназии.

Гимназиите подготвят учениците от 12 до 15-годишна възраст за по-нататъшно обучение във висши учебни заведения. В училищата по изкуствата учениците придобиват знания, развиват умения, способности и креативност в различни области на изкуството.

Относно лицете в Гърция тяхното посещение не е задължително, учениците ги посещават от 15 до 18 години и след това, ако постигнат висок резултат на националните изпити, влизат в университета. Има същите категории като гимназиите, с добавянето на институция за професионално образование, която подготвя учениците да навлязат на пазара на труда в много специфични области на образованието.

Като цяло 1 774 854 милиона ученици са посещавали гръцката образователна система през 2021 г. (според официалните данни), като 786 014 са посещавали основно и предучилищно образование, а 554 499 са посещавали средно образование. 434 391 посещават висше образование.

1.3.2. Образованието в Тирнавос

В по-широкия район Лариса (града и околните градове и села) има общо 276 детски градини и основни училища. По-конкретно има 160 детски градини и 116 основни училища.

Град Тирнавос (около 10 000 жители) има 7 детски градини и 5 основни училища на територията си.

Обучението в детската градина е ежедневно, приблизително 6 часа на ден и обучението се фокусира върху развитието на социалните умения на малките деца, някои образователни дейности, добри обноски, развиване на чувство за уважение един към друг и др.

Децата с увреждания и децата от националните малцинства са интегрирани в групи, а помощ при работа с тях оказва психолог.

В рамките на редовната начална програма децата посещават програми за обучение по английски и немски език, провеждани от обучени учители с програма, верифицирана от Министерството на науката и образованието. Деца, които желаят да посещават програма за религиозно обучение на католически катехизис, ръководена от нашите преподаватели със завършен каноничен мандат, потвърден от компетентното министерство.

Предучилищната програма за по големи деца деца е част от редовна програма, а по-кратката предучилищна програма за деца извън детската градина се провежда следобед. Родителите имат възможност да започнат със стая за адаптивна игра преди записване в детска градина, за да може детето лесно да се адаптира, а родителят да е запознат с начина на работа. Децата посещават основно училище от 6 до 12 годишна възраст, общо 6 учебни години.

Децата с увреждания и децата от националните малцинства са интегрирани в групи, а помощ при работа с тях оказва психолог.

Началните училища в Тирнавос са публични институции за общо образование на деца и младежи. Училището осъществява образователната и обучителната дейност. Началното образование в Гърция се регулира от Закона за образованието в основните и средните училища и следователно началното училище в Гърция въвежда задължително и редовно начално образование. Освен това провежда уроци по математика, гръцка литература, изкуства, музика, религиозни уроци, английски език и гимнастика. Освен това през учебната година се провеждат уроци по хор, танцови групи, спорт и оказване на първа помощ.

Общият брой на учениците в една класна стая е 25-27 и в никакъв случай не под 15.

Системата за оценяване на училищния успех на учениците се въвежда от трети клас до последната година на основното образование, в по-голямата част от предвидените уроци. В първи и втори клас учебният напредък на учениците се предава от учителя на родителите им чрез личен разговор веднъж на три месеца.

2. ГЛАВА II - Потенциал за сътрудничество между образователни институции и граждански организации и подкрепа от страна на местните власти по проблемите на преждевременното напускане на училище

Ранното напускане на училище е проблем, актуален във всички страни от ЕС и привлече вниманието на много изследователи, както и на политици и преподаватели. Съществува реален риск от дългосрочно социално-икономическо неравностойно положение за лице, преждевременно напуснало училище. За мнозина ранното напускане на училище ще доведе до по-тесни възможности за заетост и повишена вероятност от бедност и безработица.

Също така тийнейджърите, които напускат училище рано, имат повишен риск от ранна бременност, злоупотреба с наркотици, престъпни дейности и психологически проблеми. Много млади хора, които са напуснали училище рано, се чувстват като „губещи“ от общността като цяло. Съществува негативен стереотип спрямо преждевременно напусналите училище и създава стигма.

Преждевременното напускане на училище е делът на младите хора между 18 и 24 години, които не са завършили гимназиално образование и не са посещавали никакви образователни или обучителни дейности през последните четири седмици. Приоритетна цел на образователните политики е насърчаването на младите хора да продължат образованието и обучението си след задължителните етапи за положителния ефект върху индивидуалното развитие и социалния прогрес и за улесняване на достъпа им до пазара на труда.

За да се предотврати преждевременното напускане на училище, училищата трябва да разработят системен подход, който включва едновременни дейности на много нива: работа с учители и консултантски услуги, работа с родители и работа с ученици. „Отпадането“ е свързано с усещането за безсилие, безсмислие и крайна липса на мотивация. Двигателят, който помага за увеличаване на мотивацията и намиране на смисъла, се подхранва от подходящи стимули в безопасна и значима връзка.

Държавите от ЕС се ангажираха да намалят средния дял на преждевременно напусналите училище до по-малко от 10 % до 2020 г. Това е водеща цел в стратегията „Европа 2020“ и един от петте показателя на стратегическата рамка за европейско сътрудничество и обучение.

2.1. Добри практики сред образователни институции и граждански организации и подкрепа от местните власти в Сливен (България) и техният потенциал за прилагане в образователния процес на целевите региони

По тази линия образователните институции в Сливен се включват в стратегически партньорства в областта на училищното образование по програма „Еразъм+“.

Основните цели на училищата в региона са да оценят текущите политики за предотвратяване на преждевременното напускане на училище от ученици и задържането им в класните стаи, да споделят опит и добри практики между партньорите, да организират обучителни дейности за професионалисти в тази област и да усъвършенстват професионалните си компетенции, за да се достигнат европейските измерения в образователните системи на участващите страни. Училищните екипи възнамеряват да се справят с преждевременното напускане на училище като предизвикателство в контекста на европейското измерение на образованието, за да подобрят справедливостта и приобщаването, да обмислят получената информация по отношение на проблема с преждевременното напускане на училище, за да представят реалистични предложения за намеса и да оценят ефикасност на действията на всички нива на интервенция. Учителите предлагат предложения за подобрене за предотвратяване на преждевременното напускане на училище, за повишаване и подобряване на професионалните компетенции с цел консолидиране на европейското измерение в образователните системи на участващите страни и за принос за насърчаване на европейските ценности в съответствие с член 2 от Договора с Европейския съюз .

Стратегическите цели за управление на ранното отпадане от училище, са както следва:

- Проверка процента на отсъствията в училищата.
- Докладване нивата на отсъствия от училище в областта
- Идентифициране и класифициране на случаите на отсъствия в различните училищни етапи и курсове.
- Изготвяне на характеристики на отсъстващите, свързани с възраст, пол, слаб успех и процент на заболяемост.
- Опознаване на социалната среда на отсъстващите.
- Докладване и описание на интервенциите и движението на отсъстващите.

- Докладване на проблеми, свързани с типове и честота според възрастови интервали, пол, училищна степен, курс и семейни ситуации.
- Насърчаване на идеи и предложения за намеса, след като половината от случаите бъдат идентифицирани: Проектиране на стратегии за справяне с отсъствията и намаляване на отсъствията в училищата
- Оценка на плана за новопостъпил като инструмент за справяне с отсъствията.
  - предлагане на план за сътрудничество между училища и предприятия. (Професионално обучение)
  - Създаване на междуправителствени (регионални, местни) планове за сътрудничество.

Управлението на проблема с ранното отпадане от училище може да бъде разделен на 5 стъпки:

- **Стъпка I:** Диагностика и разработване на средства, инструменти и ръководство.
- **Стъпка II:** Каталог на индикатори и дескриптори и дефиниране на процедури за интервенция.
- **Стъпка III:** Обучение на агентите, прилагане на протоколи и докладване на процесите.
  - **Стъпка IV:** Събиране на резултати и материали и ранна оценка на действията.
- **Стъпка V:** Оценка и разпространение на успешни практики.

В първата фаза на проекта е проведено училищно проучване сред училища от област Сливен. В анкетата са участвали 67 училища. Включените въпроси имаха за цел да идентифицират типа училище, образователното ниво, което училището предлага, социално-икономическия статус на семействата на учениците, националността и принадлежността към етническите малцинства.

Въпросите в анкетата имаха за цел да установят броя на учениците с присъствие по-малко от месец за последните три години, броя на учениците с дисциплинарни наказания, броя на случаите на тормоз, насилие, тормоз в училище, тормоз в интернет, случаи на агресия между ученици и случаи на агресия към учители и помощен персонал. Анкетиранията училища посочват броя на повтарящите класове ученици за последните три учебни години, броя на отпадналите и броя на учениците с голям брой отсъствия за същия период.

Направен е анализ на анкетите и са обобщени резултатите. Директори на училища от различни общини в Сливен подготвиха и споделиха презентации на тема: „Ефективни мерки за предотвратяване на отпадане на ученици“.

Директорите на училища от Сливен определиха причините за преждевременното отпадане на учениците като социално-икономически, образователни и семейни или етнокултурни. Те смятат, че отпадането от училище е не само социален, но и педагогически проблем. Причините са комплексни. Корените на явлението са както в семейната среда и мотивацията за училищна работа, така и в педагогическия персонал.

Педагогическият колектив на ОУ „Найден Геров” в Гавраилово е готов да посрещне всички предизвикателства за привличане и задържане на учениците в училище. Мерките, които те предлагат и считат за ефективни за намаляване на броя на преждевременно отпадналите са:

- подобряване на качеството на образованието
- подобряване на достъпа до образование
- да се осигури положителна учебна среда, да се подобрят учебните условия
- да се ангажират родителите и да се увеличи участието им в училищния живот
- подпомагане на личностното развитие на учениците
- провеждане на различни интересни дейности за учениците
- да помогне на учениците в риск да не отпаднат поради финансови причини
- предлагане на допълнителни занимания за ученици със затруднения в учебния процес
- да участва в проекти и национални програми
- да организира игри и състезания сред учениците
- да се стимулират часовете с най-малък брой отсъствия за всеки срок
- споделяне и обмен на добри практики с други подобни училища
- повишаване на квалификацията на учителите

Педагогическият колектив е преразгледал рисковите фактори и е разработил и внедрил собствена училищна програма за намаляване на отсъствията от час. Училищната стратегия за превенция на отпадането включва добра грижа за учениците, използване както на индивидуален подход, така и на групово работно, осигуряване на отлична образователна среда и полезни консултации по различни предмети, преодоляване на пропуски в образователната система и организиране на различни обучения за учители, които да им помогнат да идентифицират и справяне с отпаднали ученици, ефективен диалог със семействата и включване на ученици в извънкласни дейности според техните умения и интереси.

Училището предлага индивидуална форма на обучение за ученици над 16 години, подходяща за реинтеграция в образователната система след преждевременно напускане на училище.

Един от основните фактори за справяне с отсъствията е работата по проекти. По-добра училищна база и разнообразни материали за заниманията по интереси са осигурени по проекта за целодневно обучение на МОН. Участието в този проект дава възможност на учениците да използват образователни игри и дейности, които им помагат да придобият нови умения и по-добри компетенции.

Училището е включено в общински проект за намаляване на отпадналите и рискови ученици в област Сливен. Реинтеграцията на отпадналите ученици в региона и предотвратяването им да го преживеят отново се постига чрез включване на всички заинтересовани страни. Идентифициране на отпадналите, анализ и описание на целевата група, диагностициране на причините за преждевременно напускане на училище, обвързване на времето на отпадане и възрастта на учениците, мотивиране на отпадналите ученици и техните родители, създаване на адаптивна система в училище и включване на учениците в дейности за интеркултурно образование и осигуряване на условия за успешното им постигане са стратегическите цели на проекта.

Учителите признават, че е тяхна отговорност да направят училището по-привлекателно и да задържат учениците в класните стаи. Част от стратегията на училището е да има добро партньорство и сътрудничество с родителите, социалните институции и институциите, отговорни за образованието в региона, местните власти и НПО.

ОУ „Братя Миладинови“ е най-голямото училище в област Сливен с 1555 ученици от ромски и турски произход. По-голямата част от учениците са от семейства с нисък социален статус и културна изостаналост. Родителите нямат постоянна работа и разчитат основно на социални помощи. Учениците са с лоши битови условия. В повечето семейства образованието не е ценност.

Учителите, работещи в училището, са с висок професионализъм и всеотдайност в учебната дейност. Работят с постоянен ентузиазъм и осигуряват релаксираща и творческа атмосфера. Те уважават доброто сътрудничество между колеги, ученици, родители и местната общност. Според тях Училището е интересна и прекрасна книга, в която всички деца са автори и герои и не биха допуснали нито един от героите да отпадне.

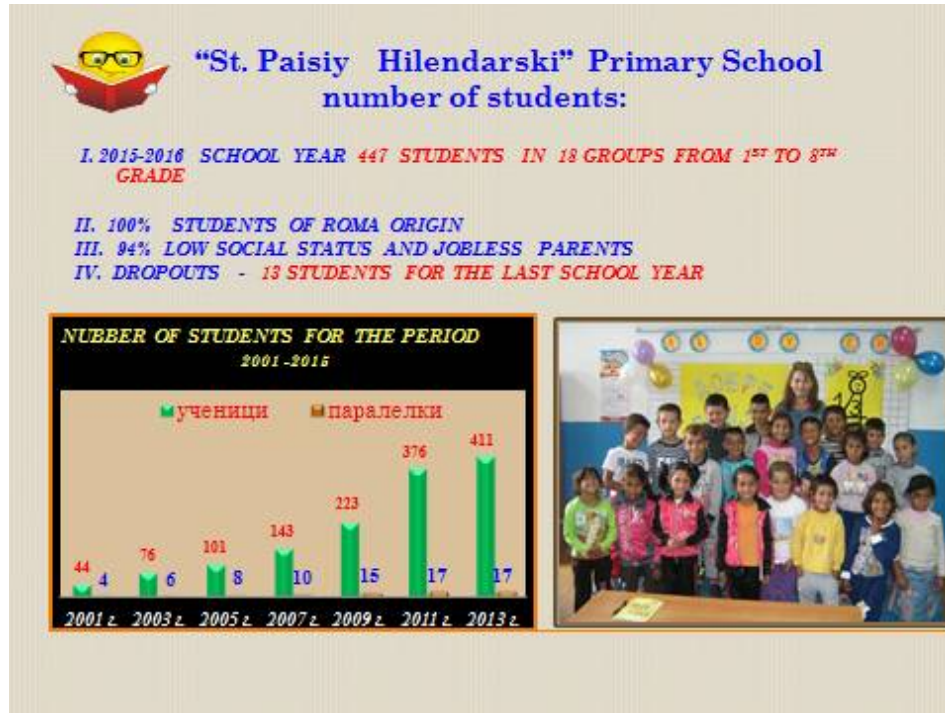
Успешна практика в училището е вкарването на родителите в действие, превръщането им във верни приятели, готови да нарушат традицията и да избегнат ранните бракове.

ОУ „Братя Миладинови“ участва в различни национални програми и проекти. Някои от тях са: „Успех“, „С грижа за всеки ученик“, „Училище без отсъствия“, „С различна култура – обединени в живота“, „Рамо до рамо към общото бъдеще“ и др.

Друга успешна мярка за избягване на преждевременното напускане на училище са различни форми на извънкласни дейности. Те правят училищния живот интересен и привлекателен за учениците. Обръща се специално внимание на талантливите деца. Публичната изява и срещите с институциите им дават възможност да получат признание в обществото. Оценките на постиженията като грамоти, медали и купи са добра мотивация за учениците.

Основната цел на преподавателския екип е учениците да се чувстват приети, значими с успеха си и способни да учат, да творят, да изразяват себе си и да печелят награди.

В представянето на „Св. Св. Кирил и Методий“ използването на интерактивни електронни уроци беше посочено като успешна мярка за предотвратяване на преждевременното напускане на училище. Учителите споделиха добри практики за използване на уеб-базирани електронни системи за обучение като ENVISION – образователен софтуер, който осигурява активно участие на всеки ученик в учебния процес или образователния презентационен софтуер MozaBook.

Успешен пример за привличане на ученици и задържането им в класните стаи е ОУ „Св. Паисий Хилендарски” в село Сотиря. За последните седем години, благодарение на доброто ръководство и мотивирания и иновативен учителски екип, броят на учениците в училището се е увеличил от 44 ученици през 2001/2002 г. до 447 ученици през 2015/2016 учебна година. Създаването на привлекателна училищна среда беше първата стъпка, която трябваше да се направи в училището.

Толерантността, използването на богато разнообразие от методи на преподаване и включването на учениците в различни извънкласни дейности като ромски танци, руски песни, художествени клубове и спортни дейности е основната стратегия на педагогическите специалисти.

Природо-математическата гимназия „Добри Чинтулов” в Сливен е добър пример за училище без отпаднали ученици. Някои от мерките за превенция на отсъствията и преждевременното напускане на училище, които се предприемат в училището са:

- постоянен мониторинг на броя на отсъствията и причините за тях.
- наличие на училищна система за информиране на ръководството на училището.
- ограничения в случаите на голям брой извинени отсъствия и наказания за неизвинени отсъствия.

- включване на ученици в групи за извънкласни дейности. (сценични изяви, представления, концерти, народни тържества и празници, класни състезания, екологични кампании, благотворителни кампании, спортни дейности, групи за оказване на първа помощ в сътрудничество с Младежката червенкръстка организация в града, съвместни инициативи и работа с представители на бизнеса.
- Психологическа подкрепа за ученици и семейства. Групова и индивидуална работа с ученици с проблеми.

Беше обсъдено и заключено между партньорите, че най-много отпаднали в трите страни идват от професионалните училища. Например **Професионалната гимназия по механотехника в Сливен** има 26 отпаднали за последните три учебни години.

Сред положителните аспекти в дейностите на училището за предотвратяване на отпадането и рисковото поведение на учениците са интерактивните методи на обучение, използването на ИКТ, електронни уроци и мултимедийни презентации, подобряване на условията за учебен процес и подобряване на материално-техническата база – модернизирани работилници, иновативни оборудвани автосервиси, компютърни кабинети и др., участие на ученици в регионални и национални състезания по професии и постигане на високи награди там.

Проведената в училището инициатива „Чети с мен” има за цел да популяризира и подобри грамотността на учениците.

Студентски клуб "Млади възрожденци" дава знания за историята на нашия народ и има за цел да създаде чувство на национална гордост и самочувствие.

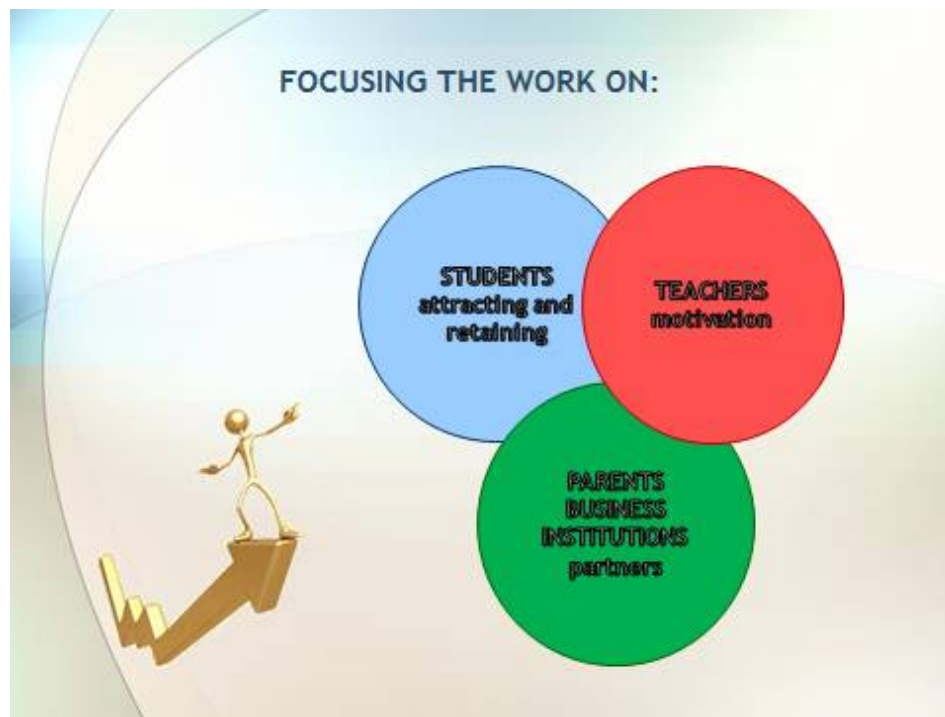
Учениците в училището имат възможност да проявяват своите дарби и таланти в различни извънкласни дейности като клубове по интереси, спортни състезания и тържества.

Озеленяването на училищния двор е инициатива, организирана от ръководството на училището с цел превенция на рисковото поведение сред учениците.

Работата по проекти е приоритет. Участието в националната програма „С грижа за всеки ученик” осигурява обучение на талантиливи ученици и им дава възможност да участват в ученически състезания като Техническо чертане например. Националната програма „Училище без

отсъствия”, мярка „Без отсъствия” предвижда помощни средства за учениците и закупуване на транспортни карти за наказаните ученици. Училището подпомага със стипендии ученици от социално слаби семейства с цел предотвратяване на отпадането им. Връщането на преждевременно напусналите училище към формалната система на образование и обучение се постига чрез използването на различни форми на обучение: задочно и индивидуално.

Програмата на срещата включваше посещения на различни видове училища и институции в Сливен, Нова Загора, Котел и Сотиря. Партньорите посетиха основни училища, средни училища, професионални гимназии, детски градини и Център за ранно детско развитие в Котел.

Центърът за ранно детско развитие в Котел е изграден от УНИЦЕФ България, със съдействието на Община Котел и подкрепата на ИКЕА България, която осигури средствата за ремонта и оборудването на сградата. Центърът има за цел да разшири достъпа на 3-4 годишните деца до образователни дейности, които да ги подготвят успешно за задължителната предучилищна подготовка. Освен това центърът работи с родителите за тяхното активно участие и подкрепя за ранното детско развитие.

The European Commission support for the production of this document does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Центърът провежда различни видове групови дейности, които помагат на децата да бъдат по-подготвени за предучилищното си образование. Работата с децата е организирана по начин, който осигурява активно участие и на родителите. Възрастните могат да получат обучение за родителски умения, по-добра грижа за децата и подкрепа за техните образователни потребности. Осигурена е и здравословна храна за периода, в който децата се занимават със занимания в центъра. Много е интересно и забавно да наблюдавате и участвате в образователна дейност с деца и родители заедно.

ОДЗ „Елица”- гр. Сливен гледахме игрово-познавателна практическа ситуация с деца „Приказка без край”. Това беше реализация на педагогическите умения и новаторските идеи на педагозите за организиране на стимулираща творческа среда, в която децата да имат условия за разгръщане на своя езиков опит, въображение и креативност. Образователните и практическите задачи бяха тематично оформени и съдържанието на ситуацията беше структурирано така, че да включва деца от различни възрастови групи. Децата бяха изправени пред предизвикателството да развият речеви умения в нова фантастична обстановка. Художественият потенциал на известните народни приказки е използван като основа за реализиране на образователната цел за стимулиране на творческото въображение на децата и тяхното любопитство. В практическата част на ситуацията учителите дадоха възможност на децата да изработят кукли от познати приказки с налични материали. Родителите също бяха включени в практически дейности като партньори на деца и учители в съвместната работилница.

Изпълнението на ситуация, изградена върху сюжетната линия на приказка, насърчава въображението на децата и ги поставя в позицията на ключови актьори и писатели на фантастични истории. Учителите съчетават вербални, визуални и интерактивни игрови методи на взаимодействие. Те въвеждат децата в разположената приказна среда, използвайки истории и герои, близки до техния опит, и постепенно ги въвеждат в приказния свят. Срещата на деца с приказни герои ги провокира да предлагат нестандартни отговори и да изразяват креативни предложения.

Приоритет в нашата работа е подкрепата на училищата в регионите за справяне с отпадането на ученици, насърчаване на развитието на съвместни проучвания и изследвания по въпроса, разработване и обмен на иновативни добри практики, подкрепа и непрекъснато прилагане на мерки за предотвратяване на отпадането.

Намаляването на преждевременно напусналите училище е една от основните общи цели, договорени от министерствата на образованието на страните от Европейския съюз, като

държавите-членки се ангажират да намалят дела на преждевременно напусналите училище до по-малко от 10% до 2020 г. (тази цифра беше 13,9% през 2010 г.) .

Причините за преждевременното напускане на училище са разнообразни и следователно трудни за преодоляване: всичко от лични или семейни проблеми до трудности при ученето или несигурна социално-икономическа ситуация може да окаже влияние. Инфраструктурата на образователната система и средата в отделните училища също са важни фактори.

Всички европейски държави/региони имат въведени политики и мерки, които могат да помогнат за намаляване на преждевременното напускане на училище. Тези мерки са разделени на превантивни, интервенционни и компенсаторни мерки. Превантивните мерки имат за цел да се справят с основните проблеми на проблема, включително, например, подобряване на достъпа до и качеството на образованието и грижите в ранна детска възраст, намаляване на запазването на класа или установяване на системи за положителна дискриминация. Интервенционните мерки са предназначени да се борят с всякакви възникващи трудности, изпитвани от учениците, и включват индивидуална подкрепа, подкрепа за слаби постижения, езикова подкрепа, работа в мрежа с родители и т.н. Компенсаторните мерки предлагат на онези, които са напуснали образованието и обучението преждевременно, нови възможности за получаване на квалификации.

2.2 Финансиране на дейностите

Дейностите, описани в тази стратегия, ще се финансират от бюджетите на общините или със средства, осигурени по различни проекти и програми.

3. ACTION PLAN

No	Дейност	Основна цел	Описание на дейността	Целева група	Ресурси	Период	Бюджет
1	Социално включване на ученици със специални потребности	Повишаване на възможностите на учениците със специални потребности и подпомагане на училищния персонал за прилагане на подходящи образователни методи	Разработване на образователна концепция, базирана на експертната, специално създадена за ученици със специални потребности	Учители и деца в предучилищна възраст на 5-6 години	Кандидатстване по проекти – национални фондове и еврофондове (програма Еразъм+)	2022-2027	100,000-150,000 Евро
2.	Подпомагане на ромските ученици с допълнителна менторска подкрепа	Увеличаване на включването на ромски ученици в образователната система с акцент върху учениците с образователни затруднения	Осигуряване на допълнителна подкрепа от ментори, които ще работят с ромските ученици индивидуално за разбиране на училищните уроци	Ромски деца в началните училища на възраст 7-10 години	Кандидатстване по проекти – национални фондове и еврофондове (програма Еразъм+)	2022-2027	100,000-150,000 Евро
3	Въвеждане на ромските традиции и култура в неформалните образователни дейности	Насърчаване на културните различия на ромското население	Разработване на образователна концепция за въвеждане на ромските традиции и култура в неформалното образование в началното училище	Учители и ромски деца в началните училища на възраст 7-8 години или деца в началните училища	Кандидатстване по проекти – национални фондове и еврофондове (програма Еразъм+)	2022-2027	100,000-150,000 Евро
4	Подпомагане на ромските ученици с образователно ИКТ оборудване	Осигуряване възможност на ромските ученици да се справят с предизвикателствата при използване на новите образователни методи, базирани на ИКТ	Осигуряване на ИКТ образователно оборудване и необходимата менторска подкрепа	Учители и ученици от ромски произход	Кандидатстване по проекти – национални фондове и еврофондове (програма Еразъм+)	2022-2027	100,000-150,000 Евро
5	Въвеждане на образователни концепции, базирани на ИКТ, за ученици с образователни затруднения	Повишаване на интереса на учениците чрез използване на най-модерната технологична образователна концепция за справяне с образователните затруднения.	Развитие на прилагането на ИКТ базирани образователни подходи (образователен софтуер) за справяне с предизвикателството на увеличавания се брой ученици с образователни затруднения	Учители, ученици от началните училища (10 - 13 години)	Кандидатстване по проекти – национални фондове и еврофондове (програма Еразъм+)	2022-2027	100,000-150,000 Евро